

Hieronder treft de nieuwe tekst aan voor de raadsvergadering op 17 februari 2011.

Vier centrale vragen (p. 4 en p. 59)

Gelet op de huidige situatie, de opgaven en fricties tussen lagen liggen de volgende overkoepelende vragen

voor:

- Groei opzoeken of juist niet? De ligging van Ermelo nabij sterke steden en regio's biedt kansen. Economische ontwikkeling en bevolkingsgroei zullen zich vooral in de verstedelijkte regio's voordoen. Indien Ermelo weet aan te haken bij deze groei kan een sterkere economische groei en extra bevolkingsmigratie optreden.
- Focus op huidige identiteit en waarden. In welke mate is een keuze te maken die gericht is op de bestaande kwaliteiten en waarden van Ermelo en voorzieningen voor de huidige bevolking. Het gaat hierbij om het dorpse karakter, de kleinschaligheid, de specifieke sociale samenhang. Dit heeft gevolgen voor de wijze waarop je investeert in de samenleving en/of in de ruimtelijke verbinding met economisch krachtige gebieden.
- Mate van sturing. De gemeente kan een ambitieuze visie formuleren op Ermelo en gewenste ontwikkelingen en deze gaan realiseren. Dit vergt een krachtige overheid die initiatief en risico neemt. De gemeente kan ook een meer faciliterende rol aannemen waarin initiatief vooral uit de samenleving moet komen en waarbij de gemeente ontwikkelingen probeert te ondersteunen. Hierbij is ook aan de orde welke samenwerkingen noodzakelijk zijn gelet op het toekomstbeeld.
- Bepalende ruimtelijke structuur of werken met 'spelregels'? Het ruimtelijk raamwerk in de op te stellen structuurvisie kan een duidelijke ordening van functies nastreven (strikte omschrijving welke functie op welke plek). Een structuurvisie kan ook een ruimtelijk kader bieden dat meer weg heeft van "spelregels": onder welke voorwaarden zijn functies en combinatie van functies toe te staan? In dat laatste geval bestaat meer flexibiliteit.

Laag 'Algemeen': reflectie en doorwerking (p. 18)

Een reflectie op de bevolkingsprognoses leert dat onzekerheid en onduidelijkheid bestaan. Ten eerste geven CPB scenario's een ruime bandbreedte, daarnaast geven recente prognoses (Bevolkingsprognose Gelderland 2010) meer groei aan dan eerdere prognoses. De gemeentelijke Woonvisie (vastgesteld in 2009) is echter gebaseerd op de eerdere prognoses. Ook is een herijking van de woonvisie gewenst vanwege de economische crisis en crisis in de huizenmarkt. Bovendien zijn rollen en verhoudingen in de vastgoedmarkt veranderd (grondbeleid, taak corporaties).

In ieder geval zal krimp in beroepsbevolking en op termijn krimp in bevolking optreden. De beleidsaanbeveling van het planbureau van de leefomgeving is om niet te bouwen om dit tegen te gaan: dit vergroot de problemen alleen maar. Een toename van de bevolking in Ermelo kan alleen voortkomen uit binnenlandse en buitenlandse migratie. De natuurlijke aanwas neemt af. Een grotere instroom treedt op bij een grote algemene economische groei en sterke relaties met

economisch krachtige regio's (Amersfoort, Zwolle). Groei is hiermee verbonden aan de oriëntatie van Ermelo. In de bevolkingsopbouw is een duidelijke afname van de categorie 20-35 jaar waar te nemen. Uit de analyse van de woningmarkt (Woonvisie) blijkt dat jongeren in de groep van 20-30 jaar de grootste groep vertrekkers uit Ermelo zijn. De redenen hiervoor kunnen divers zijn: studie, werk en mogelijk andere oorzaken. Dit vormt een punt van aandacht in de uitwerking tot structuurvisie.

Het grotere aantal ouderen zal vooral blijven wonen in de bestaande woningvoorraad, hierbij zullen aanpassingen gewenst zijn. Een ander beleidsaanbeveling in het kader van krimp is om de focus te richten op kansrijke sectoren. Dit is de zorgsector, maar dit kan ook recreatie en toerisme zijn. Daarnaast moet ook Defensie worden genoemd; immers deze is in de huidige situatie, evenals de zorgsector, een belangrijke werkgever en leidt de aanwezigheid van Defensie tot afgeleide effecten (inwoners, indirecte werkgelegenheid).

De algemene kwalitatieve trends sluiten goed aan bij Ermelo: "vrije tijd", "zorg", "welvaart", "werken op andere (informele) plekken" zijn thema's die Ermelo kan uitnutten.

Wat betreft de positie in de regio, ligt Ermelo in de luwte van krachtige steden en regio's. In gesprekken lijkt bij sommigen een gevoel te bestaan dat Ermelo hierdoor beperkt wordt of kansen mist. Relatief gezien zal Ermelo in de luwte blijven liggen, dit is ook belangrijk voor de identiteit van Ermelo. Binnen deze positie zijn er wel degelijk kansen om de bijzondere positie verder uit te bouwen. In dat kader is van belang om zich te beraden op de rol van Ermelo in relatie tot haar omgeving (Harderwijk, Putten en Zeewolde) en binnen de Regio Noord veluwe. Hiervoor zijn wel keuzes nodig: het bewust aansluiten op regionale en landelijke ontwikkelingen of je meer richten op de dorps samenleving. Waarbij binnen een dorps samenleving natuurlijk ook vernieuwing, vitaliteit en (beperkte) groei aan de orde kan zijn. Dorps sluit dynamiek niet uit. Een keuze in gewenste identiteit zal ook doorwerken in de keuze van samenwerkingspartners in de regio.

Voor de volgende stap, het opstellen van scenario's, is van belang:

- In welke mate moet groei worden gefaciliteerd en voor welke doelgroepen?
- Keuze in identiteit: een dorps karakter dan wel aansluiten bij economische dynamiek in omgeving?
- Op welke wijze kunnen kansen in bijvoorbeeld zorg en recreatie benut worden?

Laag 'Ondergrond': reflectie en doorwerking (p.28)

De laag van de ondergrond kent vooral verbeteropgaven. Een reflectie op de laag van de ondergrond leert dat (cultuur)historie in Ermelo alom aanwezig is, maar slechts beperkt zichtbaar en te beleven. Dit is aan de orde in routes en oude structuren en op specifieke plekken (Marskamp, 't Weitje). Hiermee blijven kwaliteiten onderbelicht. Dit is een gemis als het gaat om het profiel op de woningmarkt en op het gebied van recreatie en toerisme. Juist in deze sectoren is identiteit en authenticiteit van belang, zeker gelet op de toekomst.

Het landschap en de groene setting zijn voor Ermelo essentieel. Ermelo moet hierbij ook letten op de kwaliteit van het (semi)buitengebied en de verrommeling.

In het Landbouwontwikkelingsgebied is de agrarische productiefunctie primair bepalend, in het overige buitengebied is verweving van functies aan de orde. Het aantal agrarische bedrijven in Ermelo neemt af. In het buitengebied is menging van functies nodig omwille van leefbaarheid en landschapsonderhoud.

De landschappelijke oriëntatie van Ermelo is sterk gericht op de groene kwaliteiten in het buitengebied en van de Veluwe. De oriëntatie op de blauwe kwaliteiten van de randmeren (strand Horst) is beperkt. Ook vanwege toerisme en recreatie is de oriëntatie op de randmeren van belang.

Het water is relatief onderbelicht in Ermelo. De structuurvisie kan een bijdrage leveren aan het inrichten van een watersysteem dat rekening houdt met wateroverlast, klimaatverandering en biodiversiteit... Water in relatie tot recreatie en toerisme is van belang voor de

structuurvisie, waarin een richting aangegeven moet worden over hoe hier mee om te gaan. Te versterken kwaliteiten doen zich voor bij de diverse beken en bij de randmeren. Verder dient voor de toekomst aandacht besteed te worden aan mogelijke stijging van de waterspiegel (randmeren) en verdroging van de Veluwe.

Voor de volgende stap, het opstellen van scenario's, is van belang:

- Het beter inzichtelijk en beleefbaar maken van archeologische en cultuurhistorische waarden (dit betekent niet per se het 'vermarkten' van waarden)?
- Kunnen de cultuurhistorische waarden in sterkere mate de ruimtelijke en landschappelijke dragers zijn?
- Het leggen van verbindingen tussen de ondergrond en andere lagen, zoals recreatie en toerisme en het algehele profiel en de identiteit van Ermelo;
- Op welke wijze kunnen landschappelijke kwaliteiten geborgd worden: bijvoorbeeld in het aanwijzen van groene zones of het stellen van een kader voor functiemenging;
- Wat is de toekomst van het buitengebied in de agrarische enclave en het westelijk buitengebied?
- Blijven de agrarische activiteiten de ruimte in het buitengebied ordenen?

* Op welke wijze kan de structuurvisie bijdragen aan een toekomstbestendig watersysteem?

Laag 'Netwerken': reflectie en doorwerking (p.32)

Een reflectie op de laag Netwerken leert dat Ermelo goed bereikbaar is. Woon- en werkgebieden in Ermelo liggen niet direct aan het hoofdwegennet, maar wel op korte afstand. Afrit 1 2 (Ermelo/Harderwijk-West) biedt de meest directe aansluiting, namelijk op de N303. De ontsluiting van Ermelo is vooral geënt op de noord zuid verbindingen (N303, Kolbaanweg, A28, spoor). De oost-west verbindingen zijn minder sterk vanuit Ermelo (Flevoland, Apeldoorn).

Ook de bereikbaarheid per trein is goed: met name in de richting Amersfoort (en verder). Met de ingrepen die in studie zijn (knooppunt Hoevelaken, Randstadspoor) zal ook op langere termijn de bereikbaarheid goed blijven.

Er zijn hierbij voor Ermelo keuzes te maken in het faciliteren van mobiliteit zowel per spoor (stationsomgeving, de bereikbaarheidseffecten ten gevolge van Randstadspoor, verbeteren park and ride) en weg (A28 afrit 10 en 11, toegangswegen Ermelo). Ook de afwikkeling van vrachtverkeer vormt een aandachtspunt. De

resultaten van de Westflankstudie worden verwerkt in de structuurvisie.

De N303 is een belangrijke verkeersader voor lokaal en regionaal verkeer. De ruimtelijke inbedding van deze route in de gehele regio en de ruimtelijke verschijning kan verbeterd worden (samenhang). Hiervoor is in regioverband een traject gestart.

Verder bestaan specifieke opgaven in het verbeteren van de bereikbaarheid van het centrumgebied (ook voor fietsen en brommers) en de toegankelijkheid, mede gelet op zorg en vergrijzing.

Het stimuleren van het gebruik van de fiets (duurzaamheid) en de veiligheid voor fietsverkeer (met name in het buitengebied) blijven aandacht vragen.

Voor de volgende stap, het opstellen van scenario's, is van belang:

- Voor het aantrekken en vasthouden van groepen bewoners is een optimale aansluiting op weg en spoor van belang. Voor het benutten van groeimogelijkheden is dit zelfs essentieel. Welke keuze wil Ermelo hierin

maken?

- Op welke manier wordt het verkeer aan de westflank van Ermelo afgewikkeld (Westflankstudie)?

- Het verbeteren van de bereikbaarheid en toegankelijkheid van het centrum, hangt af van doelgroepen die accent krijgen: ouderen? toeristen?

- Een adequate ontsluiting van onderscheiden (ontwikkelings)gebieden in Ermelo;

- Op welke wijze kan de ruimtelijke betekenis van de N303 verbeterd worden (regio, provincie)?;

- * Op welke wijze kan de structuurvisie bijdragen aan een verbetering van het fietsverkeer, mede vanuit de duurzame ontwikkeling?

Laag 'Bebouwing': reflectie en doorwerking wonen (p. 37)

Een reflectie op de bevolkingsprognoses leert dat hier belangrijke onzekerheden bestaan. Naast algemene onzekerheid over de mate waarin ontwikkelingen optreden (bandbreedtes) bestaat een verschil in eerdere prognoses waarop het woningbouwprogramma is gebaseerd en recente prognoses van de provincie. Een belangrijk verschil is het moment van stabiliseren van de bevolkingsomvang en krimp. Eerdere prognoses gaven aan dat dit vanaf 2015 optreedt in Ermelo. Recente prognoses laten na dit moment een verdere groei zien. De voorgenomen plannen op het gebied van woningbouw laten een overcapaciteit zien voor de periode tot 2015. Dit is op zich verstandig: niet alle plannen gaan door. De vraag is welk aanbod is op welk moment nodig? Er zijn signalen dat het aanbod van woningen in Ermelo niet altijd aansluit bij de vraag (wachlijst huur, omvang betaalbare categorieën woningen). Zo zijn er veel meer gegadigde voor de grondgebonden woningen in de projecten TAWEB en Trefpunt dan er beschikbaar zijn, terwijl de appartementwoningen in andere projecten moeizaam worden verkocht.

Deze situatie houdt ook verband met de beperkte doorstroming en de huidige economische crisis. De vraag is wat we kunnen en moeten doen opdat de Ermeloër die in Ermelo wil blijven wonen, ook daadwerkelijk hiertoe de kans heeft.

Een mogelijke verdere groei na 2015 wordt vooral veroorzaakt door binnenlandse en buitenlandse migratie. Hier zal een vraag naar ruimere woningen (ook voor senioren) en gezinswoningen bestaan. Bij een krimp na 2015 zal de vraag op termijn meer gericht zijn op woningen voor senioren en appartementen. Bedacht moet worden dat het grootste aanbod in Ermelo bestaat uit bestaande woningen. De structuurvisie zal een antwoord moeten hebben op deze onzekerheid op langere termijn, wellicht met een scenarioplanning.

De woonvisie gaat uit van gedateerde bevolkingsprognoses. Een hernieuwde doorrekening is gewenst. Nieuwe prognoses kunnen leiden tot gewenste wijzigingen in de woningproductie. Ook zal de gewenste productie moeten worden gerelateerd aan de productie van de afgelopen jaren, die negatief beïnvloed is door de economische teruggang en kredietcrisis. De natuurlijke aanwas van de bevolking van Ermelo zal de komende jaren dalen. Een (beperkte) groei van de bevolking wordt veroorzaakt door binnenlandse en buitenlandse migratie. De gemeente heeft hierop invloed in het aanbod van woningen, het imago, de aansluiting bij economische dynamiek en omliggende regio's.

De komende decennia krijgt Ermelo te maken met een flinke vergrijzing van de bevolking. Mede gelet op de ruime woningen zullen ouderen weinig verhuisbereid zijn. Dit belemmert de doorstroming. Mogelijk dat met gerichte ontwikkelingen (eventueel particulier opdrachtgeverschap) en aandacht voor kwaliteiten van woningen in marketing, een betere doorstroom te bereiken is. Ouderen waarderen zelfstandig wonen in een nultredenwoning. Op langere termijn zal de vraag naar wonen met verzorging toenemen (aanleun, intramuraal). Veel woningen in de bestaande woningvoorraad zijn niet aangepast. Te verwachten is dat door eigenaren meer voorzieningen getroffen zullen worden om deze woningen geschikt te houden, mogelijk deels ten laste van publieke middelen (bijvoorbeeld Wmo gelden).

In de kern Ermelo zal herstructurering en inbreiding aan de orde zijn. Deze locaties lenen zich mogelijk goed voor het huisvesten van de aandachtsgroepen (ouderen, starters). Ontwikkeling

van huisvesting voor ouderen kan effectief zijn om de doorstroming te bevorderen. Het bouwen van eengezins grondgebondenwoningen zal de doorstroming niet bevorderen en zal vooral gericht zijn op de migratie.

Voor de volgende stap, het opstellen van scenario's, is van belang:

- Het maken van een keuze voor het faciliteren van een groei door migratie (en dus extra woningbouw) of niet;
- Het ontwikkelen van een flexibele strategie voor de woningbouwontwikkeling gelet op de onzekerheden in prognoses vooral voor de periode na 2015;
- Het huidige woningbestand en gewenste doorstroming een rol laten spelen in het woonbeleid en de aanvullende bouwopgave;
- Wat is de beste manier om een doelgroep te accommoderen (plek, type)

Laag 'Bebouwing': reflectie en doorwerking economie en werkgelegenheid (p.42)

Ermelo kent relatief een groot aantal arbeidsplaatsen. De in- en uitgaande pendel laat een licht overschot zien: meer werknemers komen naar Ermelo dan dat er inwoners elders werken (zie ondermeer onderzoek Rabobank Randmeren: Goede buur of verre vriend, oktober 2010, bron:

http://overons.rabobank.com/content/images/Randmeren-201010_tcm64-128794.pdf). De zorg en defensie zijn

hierbij belangrijke werkgevers. De aanwezigheid en het goed functioneren van deze sectoren zijn van belang voor het op peil houden van de werkgelegenheid in Ermelo.

Vooral wat betreft de zorg ligt een taak hoe Ermelo nog meer kan bieden voor de instellingen. Dat kan in een breed terrein liggen en mogelijk gekoppeld aan diverse vormen van activiteiten (economisch, scholing, onderwijs). Ook ten aanzien van Defensie bestaat de vraag op welke wijze de gemeente Defensie goed kan accommoderen.

Naast de publieke sectoren (defensie, zorg, overheid) bestaat het Ermelose bedrijfsleven vooral uit bedrijven uit het Midden en Kleinbedrijf (MKB).

De bedrijventerreinen in Ermelo zijn bedoeld voor lokale bedrijvigheid en kleinschalige bedrijven. Grotere bedrijven met een bredere scope dienen op regionale bedrijventerreinen gevestigd te worden. De groei van de werkgelegenheid in Nederland zal hierbij steeds minder in de industrie en steeds meer in de diensten liggen. Binnen de gemeente is ook de KNHS gevestigd (Koninklijke Nederlandse Hippische Sportfederatie). Dit is één van de grootste sportbonden van Nederland. De KNHS richt zich op de (top)sport en de recreatie. Voor de detailhandel leiden landelijke trends naar een afname van het vloeroppervlak (als gevolg van internetaankopen). Deze trend is overigens wel verschillend voor onderscheiden sectoren (vooral wonen, elektronica, boeken). Ook verschilt deze trend in stedelijk en landelijk gebied. Aan de andere kant heeft Ermelo veel toeristen. Het effect op bestedingen in het centrum is niet bekend. Ook is niet duidelijk of een uitbreiding van het winkelbestand te verwachten is. Hiervoor is onderzoek uitgezet. De hoofdlijn voor de ontwikkeling van het centrumgebied is onderdeel van de structuurvisie.

De ligging en de aanwezige woningen in Ermelo bieden goede mogelijkheden om aan te sluiten op trends in het nieuwe werken en de rol van zzp-ers in de arbeidsmarkt.

Voor de volgende stap, het opstellen van scenario's, is van belang:

- Op welke wijze kunnen zorginstellingen nog beter functioneren en verankerd worden in Ermelo?
- Op welke wijze kan het centrum beter aansluiten op de ontwikkeling van recreatie en toerisme;
- Op welke wijze kan Ermelo het nieuwe werken en zzp-ers accommoderen? Kan Ermelo kansen bieden voor informele werklocaties?
- Hoe kan Ermelo omgaan met de steeds verdere verzakelijking van de economie (meer diensten, minder productie)?
- Welke accenten wil Ermelo leggen in het economisch beleid. Welke randvoorwaarden horen daarbij en welke regionale samenwerking ligt daarbij voor de hand?

Laag 'Bebouwing': reflectie en doorwerking recreatie en toerisme (p.45)

De recreatie in Ermelo dient verbeterd te worden om ook in de toekomst van betekenis te zijn voor Ermelo. Aandachtspunt voor de toekomst is dat het aanbod thans vrij eenzijdig gericht is op verblijfsrecreatie en minder op dagrecreatie en evenementen. Dit zorgt ervoor dat de toeristisch-recreatieve sector in Ermelo in de huidige vorm kwetsbaar is voor marktontwikkelingen. Een vernieuwing, maar zeker ook een verbreding van toeristische mogelijkheden biedt Ermelo een zekerder en meer toekomstbestendige basis. De structuurvisie dient het kader te bieden voor een kwalitatieve ontwikkeling in aansluiting met plannen van de sector zelf. De sector streeft naar een breder imago en een meer divers aanbod van verblijfsrecreatie voor het aantrekken van nieuwe doelgroepen, zoals meer kapitaalkrachtige gezinnen, paren zonder meereizende kinderen en groepsvakanties. Ook de koppeling en stimulering van vormen van blauwe en groene recreatie kan mogelijkheden bieden.

Ook kleinschalige recreatieve activiteiten bieden kansen, zoals goede fiets-, en voetpaden. De aanwezige kwaliteiten en voorzieningen op het gebied van de paardensport kunnen aanknopingspunt zijn voor vernieuwing en verbreding.

De op te stellen structuurvisie moet suggesties doen hoe deze ontwikkeling vormgegeven kan worden. In de structuurvisie worden richtinggevende keuzes gemaakt op het gebied van recreatie en toerisme, waarbij wordt ingegaan op het onderscheidende vermogen van Ermelo en waar de gemeente zich op wil richten, passend bij de eigenheid en identiteit. Bezien moet worden of nader onderzoek noodzakelijk is.

Voor de volgende stap, het opstellen van scenario's, is van belang:

- Het ontwikkelen van een visie op de gewenste ontwikkeling en verbetering en verbreding van toerisme en recreatie in Ermelo, waarbij kwaliteiten, identiteit en imago op elkaar aansluiten;
- Het aangeven van gewenste accenten en gewenste ontwikkelingen;
- Het mogelijk laten versterken van verschillende vormen van recreatie en toerisme die nu voorkomen;
- Het formuleren van kansen voor dagtoerisme en evenementen;
- Het versterken van de relatie met de ondergrond (landschap, groen, cultuurhistorie);
- Het benoemen van verantwoordelijkheden en formuleren van een samenwerkingstraject tussen de sector, de gemeente en andere betrokkenen;
- Het ruimte bieden aan perspectiefvolle initiatieven en ondernemerschap.

Laag 'Bebouwing': reflectie en doorwerking landbouw en agrarische sector (p.48)

De positie van de landbouw staat steeds meer onder druk. In het LOG staat de agrarische productiefunctie centraal, in andere delen van het buitengebied moet de agrarische functie meer worden afgestemd op andere functies, zoals natuur. Keuzes zijn gewenst voor de invulling van het Landschapsontwikkelingsgebied (LOG). Mogelijke kansen zijn er op het gebied van 'Biobased Economy', waarbij het gaat om 'groene economie' die aan kan sluiten op het groene imago van de gemeente. Agrarische bedrijven moeten perspectief hebben op een rendabel functioneren. De landbouw ontwikkelt zich verder door steeds meer menging van functies en combinatie met bijvoorbeeld recreatie en zorg. Ook in energie bestaan kansen (biomassa).

De structuurvisie moet een kader bieden voor een langdurig functioneren van bedrijven in het buitengebied. Hier zijn ook afwegingen te maken over nietagrarische activiteiten.

Voor de volgende stap, het opstellen van scenario's, is van belang:

- Het ontwikkelen van een toekomstgericht kader voor het buitengebied, eventueel toegespitst op verschillende gebieden;
- Het aanduiden van agrarische mogelijkheden in het LOG en daarbuiten verbreding van functies voor agrariërs.. Wat kan het concept van BioBased economie (Regiovisie) hierin betekenen?

Laag 'Bebouwing': reflectie en doorwerking milieu (p.49)

Aandacht voor duurzaamheid en milieu is de laatste jaren langzamerhand vanzelfsprekend geworden. Ermelo heeft een ambitieus klimaatbeleid vastgesteld en duurzaamheid is als 'rode draad' opgenomen in het collegeprogramma voor de jaren 2010-2014. Milieuaspecten zijn medebepalend voor de ruimtelijke mogelijkheden. Daarbij gaat het zeker niet alleen om energiegebruik, maar ook om een schoon milieu, schone lucht, landschap en natuur, geluid en veiligheid. Dit levert beperkingen op voor functies en gebruik. Denk bijvoorbeeld aan geluidzones en veiligheidzones. De structuurvisie moet ook op langere termijn een goede afstemming van functies en gebruik aanduiden in relatie tot het thema duurzaamheid en milieu. De vertaling vindt plaats via speerpunten, waaronder bestaande en nieuwe woningen, verkeer en bio-energie. Daarmee is tevens aangeduid dat duurzaamheden en milieu niet alleen beperkingen oplevert, maar ook tal van nieuwe mogelijkheden biedt voor de toekomst.

Voor de volgende stap, het opstellen van scenario's, is van belang:

- Rekening te houden met de uitgangssituatie op het gebied van milieu en de eisen die hierbij gelden;
- Aan te sluiten op de speerpunten uit de energiedoelstelling: bestaande woningbouw, energieneutrale woningbouw, duurzame mobiliteit en mogelijkheden voor biomassa.

Laag 'Sociaal maatschappelijk': reflectie en doorwerking (p.57)

De wijze waarop wij met elkaar willen samenleven en de keuzes die daarin gemaakt (moeten) worden, hebben soms een directe vertaling naar de ruimte (voorzieningen). Soms is deze relatie ook minder direct en gaat het over wat mensen onderling bindt, hoe mensen met elkaar omgaan en de beleving en leefbaarheid van de gemeente. Ermelo staat er wat dat betreft goed voor. Er is een sterk verenigingsleven, het aantal vrijwilligers is hoog en er doen zich geen grote problemen in de samenleving voor. Aandacht is nodig voor de veiligheid, de betrokkenheid bij de buurt en de leefbaarheid in wijken en buurtschappen. De vergrijzing en (op termijn) krimp zal effect hebben op de voorzieningen voor de jeugd en, op termijn, het vrijwilligerswerk. Op dit moment kent Ermelo een breed aanbod aan onderwijs.

Ermelo kent een rijk kerkelijk leven, hoewel ook in Ermelo de ontkerkelijking langzamerhand toeneemt.. In Ermelo zijn diverse zorginstellingen gevestigd. De vraag bestaat of er verbindingen te leggen zijn tussen het zorgaanbod in deze instellingen en zorg en welzijn in bredere zin. Hierbij kan de in regioverband opgestelde visie 'Care Valley' aanknopingspunten bieden. Wat betreft zorg is verder van belang het huisvesten van doelgroepen met een zorgvraag en het zorgzaam zijn naar elkaar toe in de samenleving. Aandachtspunt is de overheveling van zorgtaken naar de lokale overheid, mede vanuit de samenstelling van de bevolking.

Tenslotte spelen (sport)verenigingen een belangrijke rol in de lokale samenleving, onder meer vanuit de bijdrage aan sociale cohesie. Er bestaat een zekere relatie tussen de elementen zorg, wonen, onderwijs, recreatie, kerkelijk leven, vrijwilligersorganisaties en vrijwilligerswerk. Deze zijn tezamen bepalend voor de sociale cohesie en cultuur van Ermelo. Bepalend voor de vraag: 'wie willen wij zijn'?

Voor de volgende stap, het opstellen van scenario's, is van belang:

- Een strategie te ontwikkelen hoe met verandering in bevolkingssamenstelling om te gaan in de zin van voorzieningen en leefbaarheid. Hoe kan, bij verandering van bevolkingssamenstelling, een adequaat voorzieningenniveau geboden worden?
- Op welke manier kan de leefbaarheid en het ontmoeten georganiseerd worden in de buurtschappen?
- In welke mate verdienen specifieke doelgroepen bijzondere aandacht, zoals jongeren?
- Op welke manier kan Ermelo een zo goed mogelijke plek en omgeving bieden aan

zorginstellingen om te kunnen functioneren en op welke wijze kunnen instellingen nog beter ingebed worden in de sociale structuur en samenleving. Mogelijk bestaan ook kansen op aanpalende terreinen, zoals onderwijs en welzijn;

- **Op welke wijze kan onderwijshuisvesting op de langere termijn op adequate wijze gerealiseerd worden.**